

**ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ
ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН
ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ**

Нэг.Хуулийн төсөл боловсруулах үндэслэл, шаардлага

1.Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 24 дүгээр тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр”-ийн 4.4.9-д “Хууль тогтоомжийн төсөл санаачлах хүрээ, хязгаарыг тодорхойлж, хуулийн төслийн боловсруулалтын чанарын үр нөлөөг дээшлүүлж, хуулийн хэрэгжилтийг үнэлэх, хууль тогтоомжийг сурталчлах, эрх зүйн мэдээ, мэдээллээр хангах байнгын механизмыг бүрдүүлж, иргэдийн эрх зүйн боловсролыг дээшлүүлнэ.” гэж, Монгол Улсын Их Хурлын 2021 оны 12 дугаар тогтоолын хавсралтаар баталсан “Монгол Улсын хууль тогтоомжийг 2024 он хүртэл боловсронгуй болгох үндсэн чиглэл”-ийн 65-д Хууль тогтоомжийн тухай хуулийг шинэчлэн найруулахаар тус тус тусгасан.

2.Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Хорин зургадугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасны дагуу Засгийн газар нь хууль санаачлах эрх эдлэх бөгөөд энэ эрхийг хэрэгжүүлэх хүрээнд Монгол Улсын хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох үндсэн чиглэлийн төсөлд Засгийн газрын гишүүдээс санал авч Засгийн газрын санаачлах хуулийн төслийг тусгадаг бөгөөд Монгол Улсын Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурлын гишүүнээс санаачлах хууль тогтоомжийн төсөлд Үндсэн чиглэл хамаардаггүй тул Үндсэн чиглэлийг Засгийн газар баталж, Улсын Их Хуралд танилцуулахаар тусгах нь зүйтэй гэж үзэж байна. Өөрөөр хэлбэл, Монгол Улсын Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурлын гишүүн нь Монгол Улсын Үндсэн хуульд заасан бүрэн эрх, хууль санаачлах эрхийн хүрээ хязгаарт багтаан хэдийд ч хууль санаачлах эрхтэй.

3.Хууль тогтоомжийн тухай хуулиар хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах үе шатыг тогтоодог. Энэ дагуу Монгол Улсын Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын хавсралтаар хууль тогтоомжийн хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судлах, хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах, хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх, хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоог хийх, хууль тогтоомжийн хэрэгжилтэд хяналт-шинжилгээ хийх, хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийх аргачлалыг баталж, уг аргачлалын хүрээнд хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах ажлыг зохион байгуулдаг.

Хууль тогтоомжийн хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судлах аргачлалыг анхдагч хуулийн төсөл болон хүчин төгөлдөр үйлчилж байгаа хуульд зарчмын шинжтэй зохицуулалт оруулж байгаа хуулийн төслийг боловсруулахад ашиглахаар тусгах шаардлагатай. Түүнчлэн хууль тогтоомжийн хэрэгжилтэд хяналт-шинжилгээ хийх аргачлалыг Монгол Улсын Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын хавсралтаар батлахаар заасныг хасах шаардлагатай байна. Өөрөөр хэлбэл тандан судалгааны хүрээнд хууль санаачлагч тодорхой асуудлыг шийдвэрлэх зохицуулалтын хувилбарыг тодорхойлохдоо зохицуулалтын хүний эрх, эдийн засаг, нийгэм, байгаль орчинд үзүүлэх үр нөлөөг урьдчилан тооцож,

ээрэг болон сөрөг талыг харьцуулан судалсны үндсэн дээр уг асуудлыг шийдвэрлэх үр дүнтэй хувилбарыг тогтоодог тул уг судалгааг анхдагч хуулийн төсөл боловсруулахад ашиглах нь зүйтэй гэж үзэж байна.

Түүнчлэн уг тогтоолын хавсралтаар Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт хийх үнэлгээний аргачлалыг баталсан байдаг бөгөөд хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн явц дахь ололтыг бататгах, түүний хэрэгжилтийн бодит байдалд дүн шинжилгээ хийж, гарч байгаа хүндрэл, бэрхшээлтэй асуудал, нийгэмд үзүүлж байгаа эерэг, сөрөг нөлөөллийг илрүүлэх, цаашид тухайн хууль тогтоомжийг зохистой, үр дүнтэй хэрэгжүүлэх боломжит хувилбарыг тодорхойлоход уг аргачлалыг ашигладаг. Гэтэл хуулийн хэрэгжилтэд хяналт-шинжилгээ хийх нь дээр дурдсан аргачлалтай нэг талаар давхацсан, нөгөө талаар хуулийн хэрэгжилтийг тухайн хууль батлагдсанаас хойш тодорхой цаг хугацаа өнгөрсний дараа үр дүнг тооцож, хэрэгжилтийг тодорхойлдог.

4.Хуулийн төслийн төрлийг анхдагч, хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, хуулийн шинэчилсэн найруулгын тухай болон хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай гэж шинэчлэн тогтоож, тодорхой салбарын хоорондоо уялдаатай хэд хэдэн хуулийн төслийг нэгэн зэрэг хамтад нь хэлэлцүүлэхээр бол багцаар нь боловсруулж, өргөн мэдүүлэх боломжтой байхаар тусгалаа. Өөрөөр хэлбэл багц хуулийн төсөл нь хуулийн төслийн төрөл биш техникийн шинжтэй ажиллагаа тул дээр дурдсан хуулийн төслийн төрлөөр Хууль тогтоомжийн тухай хууль болон хуулийн тогтоомжийн төсөл боловсруулах аргачлалын дагуу холбогдох хуулиудыг санаачилж боловсруулах нь зүйтэй гэж үзэж байна. Хэрэв хуулийн төслүүдийг багцаар боловсруулахдаа тухайн харилцааг зохицуулж байгаа ерөнхий хуулийг дагаж хууль шинээр боловсруулах, шинэчлэн найруулах, нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тохиолдолд хууль тус бүрийн агуулгыг нэгтгэн нэг үзэл баримтлал тодорхойлж болно.

5.Олон улсын туршлагаас үзэхэд Их Британи, Герман, Австрали зэрэг орнуудад хуулийн төслийг батлуулахдаа хуулийн төслийн хамтаар уг хуулийн төслийг боловсруулах болсон үндэслэл, шаардлага, хүрэх үр дүн, зорилго болон хуулийн төсөлд тусгасан зохицуулалтын агуулгыг хэрхэн ойлгох талаар нарийвчлан дурдсан тайлбар тэмдэглэлийг боловсруулж хүргүүлдэг байна. Хэдийгээр улс орнууд эрх зүйн тогтолцооны ялгаатай байдлаас шалтгаалан өөр өөрөөр нэрлэдэг боловч уг бичиг баримтын агуулга нь хуулийн төсөлд тусгасан зохицуулалтуудыг зүйл тус бүрээр тайлбарлан бичиж, хууль тогтоох байгууллагад хүргүүлдэг жишгийн хувьд ихээхэн төсөөтэй юм.

Тухайлбал, Баруун Австралийн хууль тогтоох байгууллагаас баталсан хуулиудыг харахад хуулийн төслийн ерөнхий агуулга болон хуулийн төслийн зүйлд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтийн талаар дэлгэрэнгүй тайлбар бичиж хуулийн төслийн хамт хэлэлцүүлдэг. Хууль хэрэглээний явцад маргаантай асуудал үүсэх буюу хуулийн төслийн бичвэрийг ойлгоход хүндрэлтэй байвал хууль санаачлагч ямар агуулга, зорилгоор уг зохицуулалтыг хуулийн төсөлд оруулсныг тайлбарлахад хуулийн төслийн тайлбар тэмдэглэлийг жишиг болгон ашиглаж байна.

Иймд хуулийн төсөлд тусгасан зарчмын шинжтэй зохицуулалтын талаар дэлгэрэнгүй тайлбар хийж, уг тайлбарт хуулийн төсөлд зарчмын шинжтэй өөрчлөлт оруулах болсон үндэслэл, шаардлага, хуулийн төсөлд хэрэглэсэн нэр томьёо, ухагдахууны агуулга, хуулийн төслөөр зохицуулж байгаа харилцаа,

түүний зохицуулалтыг хэрхэн ойлгох талаарх мэдээллийг оруулах нь зүйтэй гэж үзэж байна.

6.Одоогийн хууль тогтоомжоор Улсын Их Хурлаас баталсан хуулиудын албан бус орчуулгыг хийх талаар ямар нэгэн эрх зүйн зохицуулалт байхгүй бөгөөд хуулийн төсөлд Хууль зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага хуулийн албан бус орчуулгын сан бүрдүүлж, хувийг эрх зүйн мэдээллийн албан ёсны цахим хуудсанд байршуулах хэрэгтэй байна. Хууль санаачлагч өөрийн санаачлан Улсын Их Хурлаар батлуулсан хуулийн албан бус орчуулгын хувиас гадна худалдаа, хөрөнгө оруулалтын чиглэлээр батлуулсан хуулийн албан бус орчуулгын хувийг хууль зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад хүргүүлж, уг санд оруулах, хууль санаачлагч худалдаа, хөрөнгө оруулалтын чиглэлээр боловсруулсан хууль тогтоомжийн төсөл болон энэ хуульд заасны дагуу судалсан судалгааны тайланг 60 хоногоос доошгүй хугацаанд эрх зүйн мэдээллийн нэгдсэн санд байршуулж санал авах талаар тусгах шаардлагатай гэж үзэж байна.

Ингэснээр Монгол Улс, Америкийн Нэгдсэн Улс хооронд 2013 оны 9 дүгээр сарын 24-ний өдөр байгуулсан, Улсын Их Хурлаас 2014 оны 12 дугаар сарын 05-ны өдөр соёрхон баталж, 2017 оны 3 дугаар сарын 20-ны өдрөөс хүчин төгөлдөр үйлчилж эхэлсэн Олон улсын худалдаа, хөрөнгө оруулалтын асуудлаар ил тод байдлыг хангах тухай хэлэлцээрийн худалдаа, хөрөнгө оруулалтын тухай хууль тогтоомжийг англи хэлээр хэвлэн нийтлэхээр заасан зохицуулалтын хэрэгжилтийг хангахын зэрэгцээ хуулийн албан бус орчуулгыг хийх нь бүхэлдээ судалгаа, шинжилгээний болон эдийн засгийн ихээхэн ач холбогдолтой гэж үзэж байна.

Хоёр.Хуулийн төслийн бүтэц, зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээ

Хуулийн зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээ, агуулгад гарч буй өөрчлөлтийг харгалзан Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлд заасны дагуу хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн хэлбэрээр боловсруулах бөгөөд дараах зохицуулалтыг тусгана:

-Хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох үндсэн чиглэлийг Засгийн газар баталж, Улсын Их Хуралд танилцуулахаар тусгана;

-Хууль тогтоомжийн хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судлах аргачлалыг анхдагч хуулийн төсөл болон хүчин төгөлдөр үйлчилж байгаа хуульд зарчмын шинжтэй зохицуулалт оруулж байгаа хуулийн төслийг боловсруулахад ашиглахаар тусгана;

-Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтэд хяналт-шинжилгээ хийх аргачлалыг хасахаар тогтооно;

-Хуулийн төслийн төрлөөс багц хуулийн төслийг хасахаар тогтооно;

-Хуулийн төслийн танилцуулгыг бэлтгэхдээ дэлгэрэнгүй тайлбар бэлтгэхээр тусгана;

-Монгол Улсын Их Хурлаас баталсан хуулиудын албан бус орчуулгыг хийх талаар тусгана.

-Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 12 дугаар зүйлийн 12.2 дахь хэсэгт заасан зарим хууль тогтоомжийн төслийг Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуульд заасан Улсын Их Хурлаар батлах шаардлагатай хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигтэй уялдуулах өөрчлөлтийг тусгана.

-Хууль зүйн үндэсний хүрээлэнгийн эрх зүйн үндсийг тодорхой болгох өөрчлөлтийг тусгана.

Гурав.Хуулийн төсөл батлагдсан дараа үүсэж болох нийгэм, эдийн засгийн үр дагавар

Хуулийн төсөл батлагдсанаар хуулийн хэрэгжилт, үр нөлөө сайжирч, дараах эерэг үр дүн гарна гэж үзэж байна:

1/Монгол Улсын Үндсэн хуулийн суурь зарчим, хэм хэмжээний агуулгад нийцүүлнэ;

2/Хууль боловсруулах ажиллагааны чанар, үр өгөөжийг нэмэгдүүлнэ;

3/Хууль хэрэглээний явцад хуулийн тодорхой зохицуулалтыг тайлбарлахад ашигладаг олон улсын сайн туршлагыг нутагшуулна;

4/Монгол Улсын олон улсын гэрээгээр хүлээсэн үүргийн хэрэгжилтийг хангана;

5/Хууль хоорондын давхардал, хийдэл, зөрчлийг арилгана;

6/Үг, үсэг, утга найруулга, нэр томъёоны алдааг арилгана.

Дөрөв.Хуулийн төсөл нь бусад холбогдох хуультай хэрхэн уялдах, уг хуулийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон цаашид шинээр боловсруулах, нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, хүчингүй болгох хуулийн талаар

Энэхүү хуулийн төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээ, Хууль тогтоомжийн тухай болон холбогдох бусад хууль тогтоомжтой нийцсэн болно.

Хуулийн төсөлтэй холбогдуулан Хууль тогтоомжийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай, Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсруулна.

